

Rechtspraak

Maakt samen leven mogelijk

Inhoud

Bijzondere rechters

Redactioneel

Zo'n 2.500 rechters en raadsheren behandelen jaarlijks 1,5 miljoen rechtszaken. Wie dat zijn, wat zij doen en wat ze meemaken lees je in *Rechtspraak*. Trouwe lezers weten dat de achterpagina van ons blad altijd gereserveerd is voor een bijzondere rechter. Iemand die gespecialiseerd is in een bepaald rechtsgebied bijvoorbeeld. Die niet alleen de wetgeving over haven- en scheepvaartzaken kent, maar ook weet hoe een groot schip bestuurd wordt en hoe radarsystemen werken. Zodat ze kan ontrafelen wat er misging voordat twee schepen op elkaar botsten. Hoe kan je rechtvaardig oordelen over een militair die over de schreef gaat, als je niets weet over de eisen die aan hem gesteld worden tijdens buitenlandse missies? En hoe beslis je dat een tbs'er vrijkomt zonder kennis van de psychiatrie? Om die reden kent de rechtspraak een aantal bijzondere kamers. Er zijn ook rechters die andere bijzondere dingen doen. Een kenniscentrum oprichten over cybercrime bijvoorbeeld, waar hun collega's informatie kunnen vinden over hacking, spoofing, fishing of afschuwelijke kinderpornonetwerken. Rechters die alles weten over wraking, zich inzetten voor gesprekken tussen daders en slachtoffers, die rechtszaken behandelen in het Fries of over de wereld reizen om getuigen van oorlogsmisdaden te horen. Dit leek ons een mooi moment om een aantal van die verhalen te bundelen. En mis vooral het interview niet met misschien wel de meest bijzondere rechter van het jaar: Dineke de Groot, de eerste vrouw die president van de Hoge Raad werd.

Veel leesplezier!

COLOFON *Rechtspraak* nummer 4, december 2020 (achtste jaargang). *Rechtspraak* is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de *Rechtspraak* en is gratis op te halen bij de gerechten en het Juridisch Loket. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in *Rechtspraak* vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de *Rechtspraak* weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan. **Redactie:** Rien Aarts, Simone Alderliesten (beeldredacteur), Pauline van der Mije (eindredacteur)

Aan dit nummer werkten mee: Eric van der Burgt, Alan Coutinho, Peter Drent, Jacob van Essen, Piet Gispén, Aad Goudappel, Anna Green, Sandra Hoitinga, Bas Kijzers, Serge Ligtenberg, Richard Mooyman, Eric van Nieuwland, Rosanne Rootert **Contact met de redactie:** redactie@rechtspraak.nl **Redactie-adres:** Kneuterdijk 1, Den Haag **Postadres:** Postbus 90613, 2509 LP Den Haag **Abonnementen-administratie:** Adreswijziging of opzegging? Stuur de adresdrager naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmelden voor een individueel abonnement kan via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerd meer exemplaren aanvragen is ook mogelijk. **Vormconcept en realisatie:** Gloedcommunicatie, Nijmegen **Druk:** Xerox/OBT, Den Haag

de Rechtspraak

04

DORIEN WILLEMSE

'Pachtrecht is niet voor hobbyboeren'

06

PERRY QUAK

'Wie deserteert, kan celstraf krijgen'

09

BEN VAN BRUMMELEN

'Welk tarief geldt voor dit sneeuwmannetje?'

10

PAULINE VAN SCHOUWENBURG

'Scheepvaartmensen zijn geen zeurpieten'

12

DINEKE DE GROOT

'Ik wil vertrouwen in rechtspraak bevorderen'

15

LINCOLN FRAKES

'Bij ons gaat alles in het Engels'

16

BERT DÖLLE:

Friese rechter houdt van zijn memmetaal

18

KLAAS BLANKEVOORT

Rechter die over rechters oordeelt

20

MARION SOFFERS

'Op Aruba zijn emoties heftiger'

22

MAGDA KOOLE

'Trauma's hebben invloed op herinnering'

24

GIJS MAKKINK

Snel ingrijpen bij bedrijfsconflicten

25

JUDITH VAN RAVENSTEIN

Over ouders die kinderen ontvoeren

26

MARTIJN VAN WEES

'Garanties zijn er niet in tbs'

28

MARIJE DE KNIJFF

Oordelen over bakfiets en beschuit

30

CHRISTIAAN BAARDMAN

Geniepige cybercriminelen slaan toe

32

JUDITH UITERMARK

'Praat met de dader en hij wordt een mens'

Dorien Willemse, voorzitter van de pachtkamer in gerechtshof Arnhem-Leeuwarden:

'Pachtrecht is er **niet** voor hobbyboeren'

Een baron op leeftijd wil van een landbouwer af die een deel van zijn landgoed pacht. En op een boerderij verderop woedt een familieruzie over de erfenis. Het lijken kwesties uit een 19e-eeuwse roman, maar het zijn geschillen over pachtovereenkomsten die ook nu nog spelen. Dorien Willemse behandelt als voorzitter van de pachtkamer in het gerechtshof in Arnhem tientallen zaken per jaar. Het hof is verantwoordelijk voor pachtkwesties in heel Nederland.

'Bij pacht gaat het om eigenaren die hun landbouwgrond verhuren aan een agrariër', legt Willemse uit. 'Dat is streng gereguleerd. Na de oorlog vond de regering het belangrijk dat Nederland voedsel kon verbouwen voor betaalbare prijzen. Daarvoor is nodig dat boeren goedkoop en langdurig grond kunnen huren.' Onder de nieuwe pachtwet uit 2007 genieten pachters nog steeds veel bescherming. 'Alleen de rechter kan een pachtcontract ontbinden of beëindigen, tenzij pachter en verpachter het onderling eens zijn.'

Bij het hof spelen 40 tot 50 pachtzaken per jaar. De ene keer is dat een conflict rond een boerenbedrijf op een Limburgse kasteelhoeve, de andere keer een principiële zaak over kostbare fosfaatrechten, die bepalen hoeveel koeien een veehouder mag hebben. Als de veehouder vertrekt, neemt hij die rechten dan mee? Of komen ze aan de verpachter toe? Er zijn minder pachtzaken dan vroeger. 'Het aantal boerenbedrijven is gedaald en het landbouwareaal afgenomen, door stedenbouw en de aanleg van natuurgebieden', zegt Willemse. Zij behandelt daarom ook andere civiele zaken, over huur, grondtransacties en burendrecht.

Landgoederen

Grote grondeigenaren zijn overheden, beleggers en fondsen, kerken en religieuze organisaties. Maar ook oude adel speelt nog steeds een rol, al heeft die de grond wel ondergebracht in een stichting met een rentmeester. Daarnaast verpachten agrariërs grond aan elkaar.

Pachtgeschillen gaan haast altijd over geld. Grondeigenaren proberen soms van pachters af te komen omdat ze de grond zelf nodig hebben of omdat die zonder pachtcontract veel meer waard is. 'Dat kan tonnen of zelfs miljoenen schelen.' Soms verhuren pachters de grond zonder toestemming door aan andere boeren, voor veel meer geld. En er zijn geregeld conflicten in boerenfamilies over opvolging en de nalatenschap. 'We zien veel familieruzies', zegt Willemse. 'Na het overlijden van hun ouders vinden de broers en zussen – allen erfgenamen – bijvoorbeeld dat de broer die het bedrijf eerder heeft overgenomen, bevoordeeld is. Zij willen geld zien. Zo'n zaak gaat vaak gepaard met veel emoties. Als de ruzie niet al te hoog is opgelopen, proberen we te schikken op de zitting. We proberen de onderlinge relaties te verbeteren of zoeken een nette manier voor hen om van elkaar af te komen. In 60 procent van de zaken lukt dat. En anders doen wij uitspraak.'

Goede boer

Een andere bron van conflict is de opvolging binnen een boerenbedrijf. 'Een agrariër moet toestemming hebben als hij wil dat zijn zoon of dochter hem opvolgt als pachter. De grondeigenaar kan zich daartegen verzetten, met als argument dat de opvolger geen goede boer is.' Daarom bestaat de pachtkamer niet alleen uit raadsheren (rechters in hoger beroep), er zit ook twee deskun-

digen in: een agrariër en een rent-meester. 'Zij kunnen beoordelen of iemand een goede boer is, een rechter heeft daar minder verstand van', zegt Willemse, die overigens wel is opgegroeid in een dorp op de West-Brabantse klei. 'Als kind was ik altijd te vinden op boerderijen van vriendjes en vriendinnetjes.'

Zorgboerderij

Conflicten tussen pachter en verpachter kunnen ook ontstaan als de pachter zijn bedrijf anders inricht, vertelt de rechter. 'Denk aan agrariërs die biologisch, duurzaam en extensiever gaat boeren. Die een zorgboerderij beginnen, of een camping. Verpachters zijn het daar soms niet mee eens en willen ontbinding van de overeenkomst. Wij moeten dan bepalen of er nog sprake is van een echte agrarische onderneming of niet. Dat zijn spannende zaken.'

'Als kind was ik altijd te vinden op boerderijen van vriendjes en vriendinnetjes'

Leden van de pachtkamer gaan zo nodig ter plekke kijken, zoals in het geval van een ouderwetse keuterboer. De verpachter wilde van hem af met als argument dat hij geen professioneel agrarisch bedrijf meer zou hebben. En het pachtrecht is er niet voor hobbyboeren, aldus Willemse. 'Het was een ouderwetse boerderij, met zeventien koeien, een stier en honderd kippen. Maar we vonden deze keuterboer nog steeds een echte boer.' Hij mocht blijven. •

Perry Quak, voorzitter van de militaire kamer in rechtbank Gelderland:

‘Wie deserteert, kan gevangenisstraf krijgen’

FOTO: PETER DRENT

Wat is de militaire kamer?

‘De militaire kamer in Arnhem berecht Nederlandse militairen die verdacht worden van strafbare feiten, waar ook ter wereld begaan. Het is ook de hoogste rechterlijke instantie in militaire tucht-zaken. Vroeger had Nederland daar een Krijgsraad voor; die is in 1991 opgeheven. In de militaire kamers bij de rechtbank en het gerechtshof (voor hoger beroep) zitten ook kolonels, die tevens jurist zijn. De meervoudige militaire kamer bestaat uit twee burgerrechtters in toga en een militair lid in uniform.’

Waarom hebben militairen een aparte kamer?

‘Zij hebben een bijzondere positie. Ze kunnen altijd over wapens beschikken en moeten die soms ook gebruiken. Een fout met een vuurwapen kan heel wat ernstiger gevolgen hebben dan menige fout die een burger tijdens het werk maakt. Bovendien werken ze in een hiërarchische wereld, met eigen regels en verhoudingen. Daarom zijn er speciale wetten en regels die alleen voor militairen gelden. Worden ze uitgezonden voor internationale missies (denk aan de NAVO-missie in Afghanistan) dan moeten ze zich ook houden aan internationaal recht en oorlogsrecht. Voor de eigen veiligheid en die van de burgerbevolking is het van groot belang dat militairen bevelen opvolgen, op hun collega's kunnen vertrouwen en wapens alleen gebruiken onder bepaalde omstandigheden. Weigering van een dienstbevel is daarom strafbaar. Wie in

de burgermaatschappij zomaar wegblijft van zijn werk, kan worden ontslagen. In het leger kan dat als desertie worden beschouwd en tot gevangenisstraf leiden.'

Gevangenisstraf?

Ja, dat komt voor, maar wij kunnen ook een taakstraf of boete opleggen.

Deserteurs blijken nogal eens psychische problemen te hebben. Wij onderzoeken in hoeverre hun gedrag verwijtbaar is en beoordelen of zij een onveilige situatie hebben veroorzaakt. Verder houden we rekening met de bijzondere omstandigheden waaronder militairen moeten werken. Stel: een militair steelt aan boord van een schip. Dat vinden wij zeer ernstig. Zo'n schip is relatief klein, er zijn veel mensen

aan boord, dan is harmonieus samenleven erg belangrijk. Diefstal kan het onderlinge vertrouwen van de bemanning aantasten en

daarmee het functioneren van het schip in gevaar brengen. Daarom bestraffen wij zo'n diefstal vaak zwaarder dan een vergelijkbaar vergrijp in de burgermaatschappij.

Militairen met maximaal zes maanden gevangenisstraf gaan naar een speciale militaire gevangenis in Stroe. Daar

kunnen gedetineerden hun conditie en vaardigheden op peil houden, zodat ze na hun straf weer als militair ingezet kunnen worden. Tenzij ze vanwege de veroordeling hun veiligheidsverklaring verliezen. Dan volgt doorgaans ontslag door Defensie.'

Behandelt de militaire kamer alleen delicten die samenhangen met het beroep?

'Nee, meestal niet zelfs. Het enige criterium is dat de verdachte militair was toen hij of zij het strafbare feit pleegde. Militairen rijden ook wel eens onder invloed of maken zich schuldig aan uitgaansgeweld, zonder dat dat verband houdt met hun werk. Opvallend

is dat wij relatief weinig vermogensdelicten zien – mogelijk omdat alle militairen een vast inkomen hebben. Geweldden zedendelicten zijn juist géén uitzondering.

Dat komt denk ik omdat bij de krijgsmacht veel jonge mannen werken. Maar het kan ook zijn dat ze op uitzending iets hebben meegemaakt waardoor ze hun agressie niet goed kunnen reguleren, of dat de stoppen doorslaan doordat ze een traumatische gebeurtenis herbeleven. Daar zijn wij

altijd alert op. Vooral de militaire leden van onze kamer hebben daar een scherp oog voor.'

Is er veel veranderd sinds de afschaffing van de dienstplicht?

'Ja. Vroeger waren er veel meer tuchtzaken om dienstplichtigen in het gareel te houden. Denk aan militairen die te laat op de kazerne komen of een dienstbevel niet opvolgen. Zij kregen een tuchtstraf, meestal een boete, en konden daartegen in beroep bij de militaire kamer. Tegenwoordig hebben we nog maar een paar tuchtzaken per jaar. Dat komt, denk ik, doordat militairen nu allemaal professionals zijn, die er belang bij hebben hun baan te houden.'

Is een speciale militaire kamer dan nog wel nodig?

'Jazeker. Al was het maar omdat wij over de hele wereld jurisdictie hebben over Nederlandse militairen. Iemand die bijvoorbeeld is uitgezonden naar Afghanistan en daar wordt verdacht van het plegen van een misdrijf, wordt door ons berecht. Je moet er toch niet aan denken dat hij voor een Afghaanse rechter moet komen. Bovendien kennen wij de wereld waarin militairen zich bewegen. Vanwege de complexe regels en bijzondere omstandigheden waar zij in hun werk mee te maken krijgen, is de kennis en ervaring van onze militaire leden van onschatbare waarde.' •

'Diefstal aan boord kan een schip in gevaar brengen'

— feiten & cijfers —

HOE WORD JIJ RECHTER?

WEES VAN ONBERISPELIJK GEDRAG

STUDEER RECHTEN

**WERK MINIMAAL TWEE JAAR
BUITEN DE RECHTSPRAAK**

DOORSTA DE STRENGE SELECTIE

VOLG DE OPLEIDING TOT RECHTER

MEER INFORMATIE:

WERKENBIJDERECHTSPRAAK.NL

Wat kost de import van dit sneeuwmannetje?

BEN VAN BRUMMELEN RAADSHEER IN DE DOUANEKAMER

Het gerechtshof Amsterdam heeft sinds 2002 een aparte douanekamer. Rechters buigen zich daar in hoger beroep over goederen die via Schiphol of de Rotterdamse haven het land binnenkomen. Daar moeten invoerrechten voor worden betaald, maar welk tarief geldt? Als dat onduidelijk is, oordeelt de douanekamer. 'Het gaat over geld, maar ook over tastbare spullen', zegt raadsheer Ben van Brummelen. Zo kan het gebeuren dat een sneeuwmannetje met rode neus van hand tot hand gaat bij het hof. Is dit speelgoed, of kerstversiering?

Douanerecht gaat hoofdzakelijk over internationale regels van de Wereld Douane Organisatie en de Europese Unie. 'Er is een goederenlijst waar 212 landen mee werken. De goederen zijn voorzien van codes die bestaan uit zes cijfers. Daar voegen de gebruikers van de lijst – zoals de EU – hun eigen cijfercodes aan toe. Bijvoorbeeld als ze de post 'feest-artikelen' willen opsplitsen in kerst- en carnavalsartikelen. En daar worden dan tarieven aan gekoppeld.'

Het lijkt eenvoudig: zoek de juiste code en je weet wat je moet betalen. Maar nieuwe producten staan nog niet op de lijst. 'Wij hebben een keer een schouw gehouden in onze eigen parkeergarage. Daar bekeken we een driewielig voertuig. Het leek een motorfiets met twee voorwielen, maar volgens de douane viel het onder de automobielen. Wij moeten daar dan de knoop over doorhakken. Uiteindelijk hebben we het Hof van Justitie in Luxemburg geraadpleegd; de douane kreeg gelijk.'

De EU stelt soms een antidumping-heffing in tegen oneerlijke concurrentie, als een land buiten de unie producten te goedkoop aanbiedt op de Europese markt. 'Chinese zonnepanelen bijvoorbeeld. Chinese producenten kunnen dan proberen dat hoge tarief te omzeilen door te doen alsof de panelen uit Taiwan komen. Dat moet de douane-inspecteur dan wel bewijzen.'

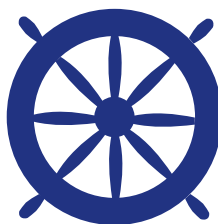
Douanerecht is specialistenwerk. 'Het kan heel ingewikkeld zijn, ook omdat Europa vaak de regels verandert', zegt Van Brummelen. 'Wij hebben met professionele partijen te maken, die van de hoed en de rand weten. Dan moet je als rechter ook sterk in je schoenen staan.' •

Pauline van Schouwenburg van
de maritieme kamer in Rotterdam:

'Je kunt van elke zaak een spectaculaire film maken'

Een explosie veroorzaakt brand op een groot containerschip in Angola. De losgeslagen 'Ark van Noach' richt een ravage aan in de jachthaven van Urk. Bij een botenbotsing voor de kust van Scheveningen vallen slachtoffers en wolharige schimmelkevers verpesten een scheepslading zonnebloemzaad. Wat is er misgegaan en wie is aansprakelijk voor de schade? Daar houdt rechter Pauline van Schouwenburg van de maritieme kamer in Rotterdam zich mee bezig.

Van Schouwenburg kreeg 25 geleden als beginnend advocaat al zaken over zeevervoer en internationale handel op haar bureau, die door de 'natte kamer' van de rechtbank Rotterdam werden behandeld. 'Ik vond het meteen leuk', zegt ze. En dat is niet anders nu ze al twaalf jaar rechter in diezelfde kamer is. Ze houdt van de mensen in de haven en de scheepvaart: 'Het zijn echte doeners, mensen met beroepstrots die begrijpen dat er weleens iets fout gaat. Geen zeurpieten.' En van de zaken die ze behandelt. 'Je kunt van al die zaken een film maken in je hoofd en die is altijd spectaculair: grote machines, explosies, brand, een kraan die een stuurhut van het dek schuift – je ziet het voor je.'

Geen eten

Er komt veel technische kennis bij kijken. Om te weten hoe je een groot schip bestuurt, hoe radarsystemen werken of het leidingstelsel van een tanker in elkaar zit, gaan de zeven rechters en vijf juridisch medewerkers van deze kamer af en toe op werkbezoek bij een scheepswerf, binnenvaartschip of scheepssimulator. Soms klautert een rechter via een touwladder met de loods mee aan boord van een zeeschip of gaat hij mee met de Zeehavenpolitie.

Maritieme zaken zijn ook internationale zaken. 'Dit vakgebied is echt een wereld op zich, en het gaat ook over de hele wereld. Noten uit Iran, octopus uit

Senegal, het komt allemaal voorbij. Wist je dat minstens 60 procent van alles wat gemaakt wordt uit China komt? Daarvan stroomt een groot deel in containers de wereld over. Onder meer via Rotterdam, de toegangspoort naar Europa, en dan verder over de rivieren. Als de haven afgesloten raakt heeft Zwitserland binnen twee weken geen eten meer, zegt men. Dan moet alles over het spoor en de weg en dat gaat niet.'

Kevers vergassen

De rechter probeert achter haar computer te begrijpen wat er is precies gebeurd in Angola, toen daar gas uit een container

vrijkwam waardoor het schip dagenlang brandde. Is de afzender verantwoordelijk of de reder? En moet de ontvanger van een lading biologisch zonnebloemzaad uit Bulgarije schadevergoeding krijgen

als blijkt dat wolharige schimmelkevers zich daarin hebben voortgeplant? Het zaad is na aankomst met kevers en al vermalen tot zonnebloemolie. Anders hadden de beestjes met gas bestreden moeten worden en dan was het zaad niet meer biologisch geweest. De ontvanger vond dat hij er op deze manier niets aan

had, maar experts bestreden dat: er zitten wel vaker insecten in landbouwproducten.

Botsen

Zeerecht botst soms met het menselijke aan de wal, zegt Van Schouwenburg. Zoals bij de aanvaring voor Scheveningen, waar bedrijfsboten de deelnemers aan de Volvo Ocean Race verwelkomden. 'Iemand is daardoor overleden en er waren verschillende gewonden. Dan moet ik in de rechtszaal uitleggen waarom de scheepseigenaar zegt dat hij maar beperkt aansprakelijk is. Er spelen zeerechtverdragen op de achtergrond die nog stammen uit de VOC-tijd: scheepseigenaren storten geld in een fonds als ze schade veroorzaken, en dan wordt alleen die spaarpot onder de gedupeerden verdeeld. Meer niet. Dan sta je als slachtoffer wel even raar te kijken.'

Wet room

De Rotterdamse kamer is exclusief bevoegd voor alle scheepvaartgerelateerde civiele zaken in Nederland. Dat zijn er zo'n 100 per jaar. Omdat er zo vaak internationale aspecten aan kleven, en er ook zaken worden aangebracht die helemaal geen link met Nederland hebben, mag sinds 2016 in het Engels worden geprocedeerd. De natte kamer is toen omgedoopt tot maritieme kamer: 'maritime chamber' klinkt beter dan 'wet room'. Van Schouwenburg ziet schippers soms argwanend kijken als er een keer drie vrouwelijke rechters achter de tafel zitten. 'Maar als ik begin over beunen, ijkmeesters en langszij komen, zie ik ze ontspannen en denken: zij weten waar het over gaat.' •

**'Scheepvaart-
mensen zijn
doeners, geen
zeurpieten'**

A portrait of Dineke de Groot, a woman with short dark hair, wearing a red velvet jacket and a patterned orange and red scarf. She is standing in a room with several framed portraits of men in judicial robes on the wall behind her. Her arms are crossed, and she is looking directly at the camera.

Dineke de Groot benoemd tot hoogste rechter van het land:

**'Ik wil het vertrouwen
in de rechtspraak
verder bevorderen'**

Een bijzondere mijlpaal voor de Hoge Raad dit jaar: voor het eerst in de geschiedenis is een vrouw benoemd tot president van het hoogste rechtscollege. En dan te bedenken dat ze heeft overwogen te stoppen met haar rechtenstudie. Nu wordt ze alom geprezen om haar grote deskundigheid, vernieuwende inslag en verbindende karakter. Maak kennis met Dineke de Groot.

Mensen die de afgelopen 25 jaar met haar hebben gewerkt, omschrijven Dineke de Groot als een briljant jurist, een bedachtzame harde werker en een doortastende leider met een enorm netwerk, die samen met anderen de rechtspraak vooruit wil helpen. Een geboren president van de Hoge Raad, zou je denken. Maar dat zij ooit de hoogste positie in de rechterlijke macht zou gaan bekleden, verwachtte niemand in haar jeugd.

Ze komt uit een onderwijsfamilie, haar vader zat in de luchtvaart, het ging thuis nooit over rechtspraak. Daar maakte ze pas kennis mee toen ze tegen het einde van de middelbare school op een voorlichtingsdag van de Vrije Universiteit bij de juridische faculteit ging kijken. 'Daar vertelden docenten over de impact van een faillissement op iemands leven en over wat jeugdrecht kan betekenen als er problemen zijn in de opvoeding. Zij maakten duidelijk dat het recht echt over mensen en maatschappelijke problemen gaat. Dat sprak mij als zeventienjarige wel aan.'

De studie maakte die belofte het eerste jaar niet waar. 'Ik vond het heel saai en abstract, ik begreep het niet goed en we kregen ook weinig les.' Ze dacht aan stoppen, maar besloot er een letterenstudie naast te doen. Dat beviel wel heel goed. Rechten werd na verloop van tijd ook leuker, toen het meer over het rechtssysteem ging en ze de samenhang tussen al die vakken ging zien.

Na haar afstuderen vertrok ze naar Wenen voor een aanvullend jaar internationaal recht. 'En bijna elke avond

naar de opera, geweldig was dat. Een staanplaats was goedkoper dan het programmaboekje. Daar kwam ik studenten uit de hele wereld tegen.'

Gegrepen

Het was in die tijd heel moeilijk om aan werk te komen. Ze schreef zich in voor de toenmalige raio-opleiding voor rechters en officieren van justitie. 'De selectie stond bekend als onneembaar, maar ik overleefde de eerste dag en ging via-via als buitengriffier (oproepkracht, red.) bij een kantonrechter werken. Daar werd ik gegrepen door de rechtspraak. Eenvoudige strafzittingen, arbeidszaken, het ging allemaal over wat gewone mensen meemaken. "Mevrouw, waarom had u de autogordel niet om", vroeg de rechter bijvoorbeeld. "Ik heb vroeger polio gehad en ben altijd zo bang dat ik het water inrijd en dan niet los kan

komen", zei zij. Zulke verhalen, daar gaat het hele recht van leven. Ik zat ademloos toe te kijken hoe de kantonrechter zo'n zaak met al zijn omstandigheden inpaste in het recht. En hoe de kinderrechter, bij wie ik later werkte, met kinderen praatte en meteen daarna uitspraak deed. Zo knap! Het leken mij natuurtalenten. Pas later begreep ik dat je dat grotendeels kunt leren.'

Oplossingen zoeken

De Groot werd rechter in Amsterdam, stapte over naar het gerechtshof in Arnhem en ging ten slotte naar de Hoge Raad. Tussendoor promoveerde ze en werd bijzonder hoogleraar Rechtspraak en conflictoplossing aan de VU. Ze heeft in al die jaren vooral civiele zaken behandeld, over conflicten tussen burgers onderling of burgers en bedrijven. De menselijke benadering nam ze daarin mee. 'In civiele procedures kijk je ook of partijen er samen uit kunnen komen. Voordat ik mensen naar de gang liet gaan om te overleggen over een schikking, vroeg ik of ze mijn voorlopige oordeel alvast wilden horen. En ook of ze daar iets op terug wilden zeggen. Misschien waren ze het ergens niet mee eens, was ik niet volledig, had ik iets verkeerd begrepen? Dat was destijds vrij ongebruikelijk, maar het werkte heel goed. Mensen voelen zich vrijer om te praten en er ontstaat meer ruimte om er zelf uit te komen als de rechter ook een gesprekspartner kan zijn.'

Dat is vaak beter dan de rechter de knoop laten doorhakken, zegt ze. 'Als mensen hun eigen oplossing kunnen kiezen,

DINEKE DE GROOT (1965)

1996: rechter, rechtbank Amsterdam

2008: promoveert op 'Het deskundigenadvies in de civiele procedure'

2009: raadsheer, gerechtshof Arnhem

2011: bijzonder hoogleraar Rechtspraak en conflictoplossing, Vrije Universiteit

2012: raadsheer Hoge Raad

2020: president Hoge Raad

leven ze die beter na. Het is niet leuk om naar de rechter te gaan. Maar als je het gevoel hebt dat je jezelf kunt zijn en je verhaal kunt doen in zo'n procedure, is het makkelijker om de uitkomst te aanvaarden en door te gaan met het leven. Een rechtszaak is vaak een momentopname. Wij krijgen de kans om aan mensen mee te geven dat ze het conflict daarna achter zich kunnen laten.'

Vrouw aan het roer

Dat nu een vrouw aan het roer staat van het hoogste rechtscollege, vindt ze tegelijkertijd gewoon en bijzonder. 'Er werken in Nederland heel veel vrouwen bij de rechterlijke macht, ook in bestuursfuncties. Dat geldt ook voor het buitenland: Duitsland, België, Frankrijk en Oostenrijk hebben al een vrouwelijke Hoge Raad-president. Maar dat het nu bij ons zo ver is, is voor heel veel vrouwen belangrijk en in die zin bijzonder. Ook aardig wat mannen laten me trouwens weten er verheugd over te zijn. Ik vind het fijn om dit te mogen doen.'

Over het feit dat zij het is geworden, is ze bescheiden: 'Alle raadsheren in de Hoge Raad zijn kandidaat als er een nieuwe president moet worden gekozen, tenzij ze zelf aangeven dat niet

te willen. Ik zit zo in elkaar dat ik beschikbaar ben als de wet daarvan uitgaat en ik geen reden zie om me af te melden. En ik wil het presidentschap ook graag vervullen de komende zes jaar. Uiteindelijk bleven er een paar kandidaten over en viel de keuze op mij.'

Vertrouwen

De president heeft als taak om samen met anderen de rol van de rechtspraak in de democratische rechtsstaat te waarborgen. De Groot wil daarvoor

verbinding zoeken met veel mensen uit alle hoeken van de samenleving. Het verder bevorderen van vertrouwen in de rechtspraak staat daarbij centraal, zei ze bij haar officiële installatie op 2 november. Daarmee is het in Nederland goed gesteld, blijkt telkens weer uit internationale vergelijkingen. Maar dat geldt niet voor alle bevolkingsgroepen. 'Uit klantwaarderingsonderzoeken komt bij herhaling naar voren dat het vertrouwen toeneemt als mensen eenmaal bij de rechter zijn geweest. Maar ander onderzoek, naar het vertrouwen in instituties in het algemeen, wijst uit dat mensen met een lagere opleiding duidelijk minder vertrouwen hebben dan hoger opgeleiden. Hoe komt dat, hoe verhoudt zich dat tot elkaar? Als we daar meer over te weten komen, ontdekken we misschien hoe we vanuit de rechtspraak aan hun vertrouwen kunnen bijdragen.'

Het is belangrijk dat de rechterlijke macht kansen om het vertrouwen te vergroten bijtijds ziet en daarmee

aan de slag gaat, benadrukt ze. Bijvoorbeeld als het gaat om digitalisering. Bij de Hoge Raad is die goed gelukt. 'In de rechtspraak als geheel nog niet, maar dat is ook veel

complexer en omvangrijker. Ik wil me graag inzetten om de ervaring die wij bij de Hoge Raad hebben opgedaan te delen en samen verder te komen.' Een ander voorbeeld is kunstmatige intelligentie, die volgens De Groot onvermijdelijk invloed zal krijgen op rechtszaken. 'Denk maar aan algoritmen. Daar is steeds discussie over: zijn ze wel betrouwbaar? We weten nu al dat er zaken op ons af zullen komen waarin algoritmen een rol spelen. De rechter moet dan wellicht ook beoordelen of ze

De Hoge Raad is hoogste rechter in civiele zaken, strafzaken en belastingzaken. Als cassatierechter beoordeelt de raad of de rechtbank en het gerechtshof (in hoger beroep) het recht op de juiste manier hebben toegepast. Zo draagt de Hoge Raad bij aan de ontwikkeling van het recht, de rechtsbescherming en de rechtseenheid.

betrouwbaar zijn. Hebben we genoeg deskundigheid in huis? We moeten ons daarop voorbereiden.'

Praten

In Oost-Europa ligt de onafhankelijke rechtspraak onder vuur, in ons land krijgen rechters vanuit de politiek soms verwijten dat ze buiten hun boekje gaan en op de stoel van de wetgever gaan zitten. Is dit geen moeilijk moment om deze hoge positie in te nemen? 'O nee, zo zie ik het helemaal niet', zegt De Groot. 'Dat de staatsmachten kunnen botsen, is van alle tijden. Het gaat om drie verschillende verantwoordelijkheden op één terrein, dan is het onvermijdelijk dat het af en toe kan schuren. Daar moet je gewoon over praten.'

Al met al gaat het goed met onze rechtsstaat, vindt ze. 'Er is heel veel goed geregeld in dit land. Het vertrouwen in de rechtspraak is de afgelopen 20 jaar alleen maar toegenomen. Ik vind het belangrijk om dat als vertrekpunt te nemen. Waar verbetering nodig is, kunnen ook de wetenschap en het open debat ons verder helpen. Ik verheug me erop daarmee aan de slag te gaan.' •

'Die verhalen bij de kantonrechter, daar gaat het hele recht van leven'

'Bij ons gaat alles in het Engels'

LINCOLN FRAKES BEHANDELT INTERNATIONALE HANDELSZAKEN

Nederland is een exportland met een open economie. Veel bedrijven hebben dan ook vestigingen, zakenpartners of klanten over de grens. Naar welke rechter stap je dan als er conflicten ontstaan, bijvoorbeeld over een grensoverschrijdende investering of een bedrijfsovername? Amsterdam kent sinds januari een speciale kamer voor internationale handelsgeschillen: de Netherlands Commercial Court (NCC). Daar kunnen ondernemers in het Engels procederen.

Van processtuk tot vonnis, bij de NCC in het Paleis van Justitie aan het IJ gaat alles in de voertaal van het internationaal bedrijfsleven. 'Een Amerikaanse start-up met een Europees hoofdkantoor in Amsterdam heeft de behoefte om een handelsgeschil in het Engels voor te leggen aan de rechtbank', zegt Lincoln Frakes. 'Maar Nederlandse bedrijven ook, als ze buitenlandse investeerders en klanten hebben.' Frakes is voorzitter van de NCC District Court, die zes rechters telt. Voor hoger beroep is er de NCC Court of Appeal, met vier raadsheren. De rechters (gedetacheerd vanuit

gerechten in het hele land) moeten uiteraard goed Engels spreken. Voor Frakes geen probleem: hij groeide op in Dallas, Texas. 'Al onze rechters hebben ervaring met Engelstalig werken, in het bedrijfsleven, op de Zuidas of als advocaat in Londen. Daardoor is de zaak ook voor buitenlandse partijen goed te volgen.'

De NCC heeft inmiddels in twee zaken uitspraak gedaan. De eerste zaak ging over de waarde van aandelen die de buitenlandse geldscheiter van een fabriek te gelde wilde maken, de tweede over een bedrijf dat ICT-specialisten naar een klant had gestuurd voor een project. 'Die klant probeerde dat personeel over te nemen, en dat mag niet.' De verwachting is dat de NCC op den duur zo'n 100 geschillen per jaar zal behandelen en 25 in hoger beroep. De kosten worden door de procederende partijen betaald. Naast de Engelse taal heeft de internationale handelskamer nog een paar voordelen: er wordt volledig digitaal gewerkt en er kan maatwerk worden geleverd. 'Dit zijn complexe zaken, voor je het weet ben je vijf jaar bezig', zegt Frakes. 'Dat kunnen we voorkomen door eerst een plan te maken en te bepalen wat echt belangrijk is in een zaak. Dat is een mooie uitdaging voor de advocaten en de rechters.'

Bert Dölle spreekt ook recht in het Fries

'Praat mar Frysk'

Hakkelend staat een verdachte in Leeuwarden voor de rechter. Hij komt niet goed uit zijn woorden. U kunt Fries praten, zegt strafrechter Bert Dölle in zo'n geval: 'Praat mar Frysk'. Soms veranderen zulke verdachten op slag in een spraakwaterval, vertelt hij. 'In het Fries is het een thuiswedstrijd voor ze.'

Dölle is tweetalig; als geboren en getogen Fries kan hij rechtszaken zowel in het Nederlands als in het Fries behandelen. Of het nu gaat om een strafzaak, een huurconflict of ruzie over een schutting, volgens Dölle is het van groot belang dat betrokkenen hun moedertaal kunnen spreken. 'Daarin druk je nu eenmaal beter uit waar je mee zit en wat je hebt gedaan, het staat dicht bij het gevoel. Een terechtzitting is vaak doordrenkt van emotie. Denk maar aan een echtscheiding. Thuis is altijd Fries gesproken, en dan zou bij de rechter alles in het Nederlands moeten? Dat is heel onnatuurlijk.'

Taboe

Lang was het Fries taboe in de rechtszaal, hoewel het naast het Nederlands een officiële taal is. Onvrede daarover leidde in 1951 tot tellen bij het Paleis van Justitie in Leeuwarden. Het duurde tot 1997 voordat er een wettelijke regeling kwam en in 2014 heeft Nederland zich

verplicht (voortvloeiend uit een Europees handvest) om het Fries 'te beschermen en te bevorderen in het rechtsverkeer'. Europese inspecteurs controleren nu jaarlijks of de rechtbank aan deze verplichting voldoet. Zij kijken bijvoorbeeld of bij de rechtszalen bordjes hangen met de tekst 'U heeft het recht om Fries te spreken'. Dit moet ook boven dagvaardingen en oproepingen staan.

Procederende partijen, verdachten, slachtoffers en getuigen hebben dat recht allemaal. Daarom moeten rechters en griffiers in Leeuwarden het Fries in elk geval kunnen verstaan. 'Iedereen die op de rechtbank komt werken, krijgt een taalcursus', zegt Dölle. 'Maar de spoeling van rechters die het Fries beheersen wordt wel dunner.' Dat komt onder meer door de samenvoeging van de rechtbanken Leeuwarden, Assen en Groningen tot één rechtbank Noord-Nederland. Rechters kunnen op alle drie

de locaties worden ingezet, waardoor het volgens Dölle vaker voorkomt dat een behandelend rechter geen Fries verstaat.

De rechtbank verzoekt op de website om ten minste acht dagen voor een zitting te melden of iemand Fries wil spreken. Dan kan tijdig een tolk worden geregeld, als dat nodig is. 'Het blijft een beetje raar dat ze dat vooraf moeten aangeven', vindt Dölle. 'Mensen willen vaak van Nederlands op Fries overschakelen als de emoties tijdens een zaak oplaaien. Dat weet je meestal niet van tevoren.'

Mooie memmetaal

Het stimuleren van de Friese taal staat helaas op een laag pitje, zegt Dölle. 'Het hangt van de individuele rechter af.' Jammer, want hij houdt van zijn mooie, oude 'memmetaal', die wel iets wegheeft van het Engels en humor kent die zich niet zomaar laat vertalen. Zelf speelt hij geregeld een actieve rol als hij de typische tongval bij iemand herkent. 'Zeg het maar in het Fries, zeg ik dan. Friezen zijn vaak bescheiden. Fries spreek je thuis, denken ze, niet in de rechtszaal. Nederlands wordt gezien als deftig, de taal van de instanties.'

Op zo'n Friestalige zitting geeft hij geregeld een Nederlandse samenvatting, om zeker te weten dat ook een niet-

FOTO: JACOB VAN ESSEN

Friese officier van justitie alles goed kan volgen. 'Het Openbaar Ministerie moet er net als de Rechtspraak voor zorgen dat het mogelijk is om Fries te spreken in de rechtszaal, maar de praktijk loopt niet altijd even soepel. Zogeheten COVM-zaken, over verkeersboetes voor bijvoorbeeld rijden onder invloed, stuurt het OM vanuit Utrecht aan. De officieren van dienst zijn meestal niet Friestalig. Maar dat is juist bij dit soort zaken wel belangrijk. Daarin staan gewone mensen terecht, die soms nachtenlang wakker liggen voor de zitting.'

'Nederlands wordt gezien als deftig, de taal van de instanties'

Blokkeerfriezen

Advocaten zijn niet verplicht om het Fries te beheersen. In de hele rechtbank Noord-Nederland mag in het Fries worden geprocedeerd, net als (in hoger beroep) bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Elders in het land mag dat alleen als iemand onvoldoende in staat is om zich in het Nederlands uit te drukken. In grotere strafzaken gebeurt het minder vaak dan in lokale rechtszaken, omdat daar vaak advocaten van buiten Friesland bij betrokken zijn. Een bekende zaak die bol stond van de emoties en dus wel in het Fries werd behandeld, is die tegen de 'blokkeerfriezen' die in 2017 tegenstanders van Zwarte Piet op de snelweg hadden tegengehouden. •

Rechter die over rechters oordeelt

KLAAS BLANKEVOORT, VOORZITTER VAN DE GROTE WRAKINGSKAMER

De Grote Wrakingskamer – het klinkt als een rechtszaal uit een eng sprookje, waarin ultrastrange rechters wraak nemen op iemand die iets vreselijks heeft gedaan. In werkelijkheid is het de rechter zelf die daar wordt beoordeeld.

Als iemand in een rechtszaak verwikkeld is en denkt dat de rechter vooringenomen is, kan hij hem wraken. Dat houdt in dat de zaak wordt stilgelegd en andere rechters in de wrakingskamer bijeenkomen om te oordelen of die persoon een punt heeft. Is de schijn van partijdigheid gewekt? Dan wordt de zaak verder behandeld door een andere rechter.

De wrakingskamer hoort de verzoeker. De gewraakte rechter is meestal ook aanwezig, om uit te leggen wat er is gebeurd. 'Soms is zo'n toelichting al genoeg om de kou uit de lucht te halen, dan trekt de verzoeker het wrakingsverzoek weer in', zegt Klaas Blankevoort, voorzitter van de wrakingskamer in Amsterdam en het Landelijk overleg voorzitters wrakingskamers. Als wrakingsverzoeken worden toegewezen (dat gebeurt in minder

dan vijf procent van de zaken) is dat zelden omdat de rechter echt partijdig is. 'Het gaat vrijwel altijd om de schijn van vooringenomenheid, die is gewekt door een verspreking of een onhandig optreden van een rechter. Van bijna ieder wrakingsverzoek dat ik voor me krijg, denk ik: dit had mij ook kunnen overkomen. We kunnen er altijd van leren. Wat ging eraan vooraf, hoe escaleerde dat, kan je dit voorkomen?'

Landelijk is het aantal wrakingsverzoeken in tien jaar verdubbeld. In 2019 waren het er 693. 'Sommige mensen zien rechters als lid van de zwarte jurkenmaffia, die niet te vertrouwen is', zegt Blankevoort. 'Veel wrakingsverzoeken komen uit die hoek. Of van mensen die het niet eens zijn met een beslissing van de rechter. Daarvoor is wraking niet bedoeld, daar is het hoger beroep voor.'

Moeite met oordelen over collega's heeft hij niet. 'Een rechter zou een wraking niet persoonlijk moeten opvatten. Het enige dat telt, is het belang van integere rechtspraak. Een eerlijk proces is belangrijk voor de rechtzoekende, de gewraakte rechter en de samenleving. De wrakingskamer kan helpen het vertrouwen in de rechtspraak te versterken. Dat maakt dit werk zo mooi.' •

feiten & cijfers

Een rechter heeft een grote verantwoordelijkheid.

Hij draagt bij aan het vertrouwen in een rechtvaardige samenleving. En hij neemt beslissingen die diep ingrijpen in het leven van mensen.

Bijvoorbeeld door voogdij toe te wijzen of iemand te veroordelen tot een gevangenisstraf. Om zijn taak goed uit te kunnen voeren is een rechter:

ONAFHANKELIJK

Niemand kan hem vertellen wat voor uitspraken hij moet doen. Niemand kan hem ter verantwoording roepen.

ONPARTIIDIG

Hij heeft geen belang bij de zaak waarover hij oordeelt. Hij kijkt puur naar de feiten. Zijn eigen geloof, geslacht of afkomst doet er niet toe in de rechtszaal. Hij heeft respect voor de belangen van beide partijen.

MAATSCHAPPELIJK BETROKKEN

Hij heeft oog voor wat er in de samenleving leeft en is zich bewust van de maatschappelijke impact van de zaken die hij behandelt.

ONBERISPELIJK EN INTEGER

Hij past de wet toe en doet niets waarmee hij kan worden gechanteerd.

DESKUNDIG

Hij weet van veel onderwerpen genoeg, benut de kennis van anderen en deelt zijn eigen kennis.

STANDVASTIG

Hij durft knopen door te hakken en wijkt niet voor druk. Tijdens een rechtszaak wikt en weegt hij. Uiteindelijk neemt hij een duidelijke beslissing en onderbouwt zijn uitspraak.

Marion Soffers, rechter op Aruba

'De emoties zijn hier heftiger'

Een moord, cocaïnesmokkel, corruptie. Als rechter op Aruba buigt Marion Soffers zich over zware strafzaken, maar ze hakt ook knopen door over echtscheidingen en ambtenarenzaken. Soms stapt ze in een vliegtuigje om recht te spreken op andere eilanden van de Antillen. 'Het was wel even wennen', vertelt Soffers over haar overstap in 2018 van de rechtbank in Den Haag naar het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Op de Caribische eilanden is de wetgeving beperkter en minder fijnmazig, vertelt Soffers. 'De gelijkheid tussen man en vrouw is bijvoorbeeld niet doorgevoerd in alle landsverordeningen, zoals wetgeving hier heet.' De praktijk in het kleine, monumentale gerechtsgebouw in Aruba's hoofdstad Oranjestad is ook heel anders. De emoties zijn heftiger. 'In familiezaken wordt er meer gehuild en feller geprocedeerd dan ik gewend was.' Nog meer verschillen: 'Advocaten zijn aangenamer en beleefder naar de rechterlijke macht toe. Mensen zijn hier in het algemeen beleefd en respectvol. En ik heb vaker te maken met bekende verdachten.'

Schijnwerpers

Nederlands, Engels en Papiaments zijn de officiële procestaten, maar op de eilanden wonen ook veel Colombianen, Dominicanen en Venezolanen die alleen Spaans spreken. Daarom maakt het hof veel gebruik van tolken. 'Zij vertalen niet alleen, maar stellen mensen ook gerust. Dat is heel nuttig, want de afstand tot de rechter is hier groter. Wij worden echt als een autoriteit gezien.'

Als rechter op Aruba staat Soffers bovendien meer in de schijnwerpers dan in Nederland. 'De media en de inwoners volgen rechtszaken op de voet. Zeker strafzaken. Een vonnis kan leiden tot heel felle reacties op Twitter en Facebook, met persoonlijke kritiek op de rechter. En het is niet vreemd als een minister op de radio kritisch commentaar levert op een uitspraak.'

Buiten de rechtszaal is dat anders. Gelukkig, want anoniem over straat gaan is onmogelijk in deze kleine gemeenschap. 'Je komt elkaar tegen in de supermarkt en op het strand, maar negatieve reacties op uitspraken krijg ik daar niet. Ik merk wel dat er op me wordt gelet. Inwoners verwachten dat ik me correct gedraag, want ook buiten de rechtbank ben je rechter.'

Alleen

Ze behandelt alle zaken alleen, ook zware delicten waarover zich in Nederland een meervoudige kamer met drie rechters buigt. 'De middelen en tijd voor een zaak zijn beperkter. Een rechtszaak over een moord moet als het kan in een halve zittingsdag worden behandeld. De dossiers zijn niet zo uitgebreid en ook rapportages over verdachten zijn korter. In Nederland kun je in een meervoudige kamer inhoudelijk overleg plegen met collega's, jammer dat het hier niet kan.' Hoger beroep is wel mogelijk, net als in Nederland.

Aruba telt vijf rechters van het eiland zelf en vijf uit Nederland. 'We vormen een hecht team. Vaak ga ik bij de Arubaanse collega's te rade, zij hebben veel ervaring en weten vaak meer over de plaatselijke gang van zaken. Het is leuk, maar ook hard werken. Uitspraken schrijf ik vaak zelf. In het afgelopen jaar

is veel energie gestoken in het opleiden van griffiers, zodat ook zij uitspraken kunnen opstellen. Op die manier kunnen we meer delegeren.'

Pittige strafeis

Bijzonder vindt ze de strafzaken rond politici en ambtenaren die worden verdacht van corruptie. 'Dat zie je hier toch vaker dan in Nederland.' Ook huiselijk geweld lijkt door armoede, ellende, drugs en alcohol meer voor te komen op Aruba. De strafeis vindt Soffers over algemeen 'best pittig', terwijl de omstandigheden in de gevangenis zwaar zijn. 'Dat vind ik

zorgelijk.' Voor misdrijven tegen toeristen geldt zelfs een extra hoge strafmaat. 'De economie draait voor een groot deel op toeristen. Het imago wordt

daarom heel belangrijk gevonden; op Aruba moet je veilig op het strand kunnen liggen.'

De stroom asielaanvragen van Venezolanen brengt veel werk met zich mee. Als rechter toetst Soffers beslissingen over asielverzoeken, bewaringen en uitzettingen. Nuttig en boeiend, vindt ze. 'Op Aruba is niet veel ervaring met asielzaken, de wetgeving is in ontwikkeling en er is weinig jurisprudentie. Als rechter kun je daardoor bijdragen aan de rechtsontwikkeling.' •

'De mensen zijn beleefd en respectvol'

Magda Koole, rechter-commissaris voor oorlogsmisdaden:

'Mensen met oorlogstrauma's motiveren mij'

Magda Koole is rechter-commissaris (rc) bij de rechtbank Den Haag, maar reist over de wereld om getuigen te horen van oorlogsmisdaden en misdrijven tegen de menselijkheid. De Haagse WIM-kamer - genoemd naar de Wet Internationale Misdrijven - behandelt die ver van hier gepleegde misdrijven. Haar vooronderzoek helpt de zittingsrechters bij het vormen van een oordeel.

Oorlogsmisdaden, volkerenmoord, foltering op grote schaal, mensen laten verdwijnen en vernieling van wereldgoed lijken ver van de Nederlandse werkelijkheid af te staan. Maar al is ons land niet in oorlog, Nederlanders kunnen wel dader of slachtoffer zijn van zulke misdrijven. Bovendien kunnen buitenlandse daders zich in Nederland bevinden. 'De rechtbank Den Haag is dan bevoegd', zegt Koole. 'Ook als verdachten later naar Nederland komen, bijvoorbeeld als asielzoeker.'

Het ontstaan van de WIM-kamer vloeit voort uit de Verdragen van Genève, waar veel landen bij zijn aangesloten. 'Zij moeten zoveel mogelijk doen om

oorlogsmisdadigers te bestraffen. Nederland vat dat op als een verplichting om die misdadigers zelf te vervolgen. Daarmee kent ons land zichzelf dus internationale rechtsmacht toe, net als bijvoorbeeld België, Duitsland, Frankrijk, Noorwegen en Canada.' Nederland voelt zich extra verantwoordelijk omdat het Internationaal Strafhof in Den Haag is gevestigd, zegt Koole. Maar waarom is er dan ook nog een WIM-kamer nodig? 'Het Internationaal Strafhof heeft de handen vol aan hooggeplaatste verdachten, zoals (ex-) presidenten, andere regeringsleiders en hoge militaire leiders. Maar er is een veel grotere groep minder bekende verdachten. Onze Nederlandse capaciteit is broodnodig en dan nog is het soms een druppel op de gloeiende plaat.'

Chemische wapens

Ook de politie en het OM hebben speciale teams opgericht om plegers van internationale misdaden op te sporen en te vervolgen. Zij gaan aan de slag met tips van getuigen (bijvoorbeeld asielzoekers die folteraars uit hun thuisland tegenkomen in een AZC) en de Immigratie- en Naturalisatiedienst (als die een asielzoeker afwijst vanwege een verdenking) of na berichten in de media. Op die manier heeft een Nederlandse zakenman ruim zestien jaar gevangenisstraf gekregen voor het leveren van grondstoffen aan Saddam Hoessein,

waarmee mosterdgas werd gemaakt dat duizenden Koerden fataal werd. Ook folteraars van het communistische regime in Afghanistan kregen lange straffen en Rwandezen die zich schuldig hadden gemaakt aan (opruien tot) genocide. Eén van hen kreeg levenslang.

'In het begin moest iedereen zoeken naar manieren om deze atypische zaken aan te pakken, maar door ervaring leveren de onderzoeken steeds meer op', zegt Koole. 'Wij hebben te maken met heel omvangrijke dossiers, waar veel haken en ogen aan zitten. De internationale component maakt het juridisch ingewikkeld. Verder moet ik al mijn diplomatieke gaven uit de kast halen om toestemming van autoriteiten in allerlei landen te krijgen voor het horen van getuigen. En om de officier van justitie en de advocaat van de verdachte mee te nemen. Als de advocaat niet mee mag, moet de officier ook thuisblijven. Dan zoeken we een andere oplossing, een videoverbinding bijvoorbeeld.'

Doorvragen

'Soms zeggen autoriteiten: stuur de vragen maar op, wij stellen ze wel', vertelt ze. 'Ik doe het veel liever zelf, want ik moet kunnen dóórvragen. In elke cultuur praten mensen anders over wat ze hebben gehoord of gezien. Je krijgt te maken met getuigen die alles beamen wat de officier van justitie ze

*'Ik moet al mijn
diplomatieke
gaven uit de
kast halen'*

voorlegt, omdat ze gewend zijn dat ze autoriteiten niet mogen tegenspreken. Daar kun je alleen doorheen prikken met doorvragen en zaken heel expliciet maken. Dat maakt de verhoren - waar ook nog een tolk tussen zit - heel tijdrovend. Ze kunnen soms dagen duren.'

Een extra obstakel vormt het feit dat mensen in oorlogsgebieden vaak getraumatiseerd zijn. Dat kan invloed hebben op wat zij zich herinneren, vertelt Koole. Tegelijkertijd motiveren die mensen haar om de waarheid boven water te halen. 'Ik vind het heel belangrijk dat wij meehelpen om ook deze zaken te onderzoeken en de schuldigen te veroordelen.'

Internationale navolging

De aanpak van de WIM-rc is begin dit jaar beschreven in een protocol voor het horen van getraumatiseerde getuigen: hoe voorkom je dat zij opnieuw in psychische problemen komen door het verhoor? Dat vindt internationaal navolging. Een onderzoekscommissie van het Europese Parlement heeft het Haags Getuigenprotocol inmiddels tot 'best practice' bestempeld. •

Snel ingrijpen bij bedrijfsconflicten

GIJS MAKKINK, VOORZITTER VAN DE ONDERNEMINGSKAMER

Wie bij de Ondernemingskamer van het gerechtshof Amsterdam werkt, heeft het niet slecht getroffen. 'Ik noem het een luxekamer', zegt voorzitter Gijs Makkink. 'Want wij hebben naast drie rechters en een griffier ook twee experts uit het bedrijfsleven die meedenken over elke zaak.' Geen overbodige luxe, want deze kamer onderzoekt problemen bij bedrijven en pakt ze ook aan.

De Ondernemingskamer oordeelt over onenigheid bij grote beursgenoteerde bedrijven, kleine familiebedrijven en ondernemingen zonder winstoogmerk. 'Het kan om twee broers gaan die in de clinch liggen over hun boerenbedrijf, maar ook om een overnamegeschied rond een groot bedrijf als AkzoNobel. Een Amerikaanse concurrent deed in 2017 een overnamebod dat veel aandeelhouders aantrekkelijk vonden, terwijl het bestuur van AkzoNobel zelfstandig wilde blijven. Daarom stapten de aandeelhouders naar de rechter.'

De kamer is gericht op snel ingrijpen. 'Tijdens de zitting gaan we na wat de problemen zijn en of we voorzieningen moeten treffen om de organisatie weer te laten draaien.'

Bij AkzoNobel was dat niet nodig, daar kreeg het bestuur gelijk en was de zaak afgedaan. Dat lag anders in een zaak van de Radboud Universiteit en Radboudumc tegen de Nederlandse Bisschoppenconferentie, afgelopen zomer.

'De bisschoppen waren bevoegd om leden van de raad van toezicht te benoemen. Maar zij vonden de voorgedragen kandidaten vaak niet katholiek genoeg. Daardoor werd de raad te klein en kwam het toezicht in het gedrang.'

Om die impasse te doorbreken, verklaarden de rechters de bisschoppen tijdelijk onbevoegd om leden te benoemen. Daardoor kon de raad dat zelf doen. 'Nader onderzoek bleek niet nodig, want de Bisschoppenconferentie besloot daarna dat de universiteit en het ziekenhuis het predicaat 'katholiek' niet meer mochten dragen.'

Als een onderzoek wanbeleid aan het licht brengt, kan de kamer vergaande maatregelen treffen, tot ontbinding van de vennootschap aan toe. De deskundige leden zijn ontzettend belangrijk, zegt Makkink. 'Door hun grote ervaring in het bedrijfsleven en financiële kennis zijn wij veel beter in staat om effectieve beslissingen te nemen. Gelukkig is het een geliefde functie. Op de laatste vacature kwamen wel 60 brieven!' •

Snelkookpan-mediation na ontvoering door ouders

JUDITH VAN RAVENSTEIN, LIAISONRECHTER INTERNATIONALE KINDERBESCHERMING

Judith van Ravenstein werkt als liaisonrechter internationale kinderbescherming bij de rechtbank Den Haag. Ze behandelt internationale kinderontvoeringen door ouders en onderhoudt wereldwijd contact met andere rechters, om te voorkomen dat kinderen tussen wal en schip vallen. 'Het zijn vaak heftige zaken', zegt ze.

Mensen die voor de liefde of voor werk in een ander land zijn gaan wonen, willen vaak terug naar huis als hun relatie strandt. 'De vrouw gaat bijvoorbeeld met de kinderen op familiebezoek naar Nederland en keert niet meer terug. Maar je mag niet zomaar met je kind vertrekken als de andere ouder daar ook het gezag over heeft. Het Haags Kinderontvoerings-

verdrag, waar ruim negentig landen bij zijn aangesloten, bepaalt dat het kind snel terug moet. Dan kunnen de ouders daar afspraken maken over de toekomst.'

Een gescheiden vader in Amerika die zijn kinderen komt ophalen, maar een achtergelaten huisdier in een leeg huis aantreft. Een kind dat plotseling in Nederland woont en van niemand afscheid heeft kunnen nemen. Kinderen die door de politie naar Schiphol worden gebracht omdat moeder of vader zich tegen terugkeer blijft verzetten. De spanningen kunnen hoog oplopen. Bureau Liaisonrechter Internationale Kinderbescherming (BLIK), waar Van Ravenstein samenwerkt met een andere rechter en zeven juridisch medewerkers, behandelt alle kinderontvoeringen naar Nederland, volgens een eigen methode die internationaal belangstelling trekt. 'Ik praat eerst alleen met de ouders

en hun advocaten: waar gaat hun conflict over, kan er alvast een omgangsregeling komen, willen ze meedoen aan snelkookpan-mediation? Daarbij proberen ouders onder begeleiding binnen twee dagen een oplossing te vinden. Lukt dat niet, dan beslissen drie rechters of het kind teruggaat. Volgens het verdrag moet dat, tenzij een kind ernstig gevaar loopt of zich heel erg verzet.' De rechters horen ook de kinderen, zelfs als ze heel jong zijn.

Om deze grensoverschrijdende kwesties goed te behandelen, is er een wereldwijd netwerk van liaisonrechters zoals Van Ravenstein. 'Stel: een Roemeens ouderpaar mag hun kwetsbare zoontje meenemen, dat hier in een pleeggezin woont. Maar de Nederlandse rechter wil er zeker van zijn dat er zorg en toezicht is in Roemenië. Hoe werkt dat daar? Met zulke vragen kunnen liaisonrechters elkaar helpen.' •

Martijn van Wees, voorzitter van de penitentiare kamer in Arnhem:

'Beslissen zonder risico bestaat niet in de tbs'

Als iemand met tbs van de rechter hoort dat hij niet vrijkomt maar langer in de kliniek moet blijven, kan hij in hoger beroep gaan bij de penitentiare kamer van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Die beoordeelt hoe gevaarlijk zo iemand nog is. 'Wij kijken naar het belang van de tbs'er en van de samenleving', zegt voorzitter Martijn van Wees. 'De kans op herhaling moet zo laag mogelijk zijn, dat staat bij ons voorop. Maar helemaal risicovrij beslissen kan niet. Je hebt geen garantie dat het nooit meer mis zal gaan.'

De rechter kan tbs opleggen als iemand tijdens het plegen van een ernstig misdrijf leed aan een stoornis, die behandeld moet worden om de samenleving te beschermen. Het kan om bijvoorbeeld een persoonlijkheidsstoornis gaan, een ziekte als schizofrenie of een bipolaire stoornis, pedofilie, een verstandelijke beperking of autisme. Na twee jaar moet de rechter de maatregel beëindigen of verlengen. In hoger beroep oordelen drie rechters, een psycholoog en een psychiater daarover. 'Wij bekijken hoe gevaarlijk iemand nog is en wat er nodig is om dat gevaar te beteugelen', zegt Van Wees. Ook jongeren met een PIJ-maatregel – die lijkt op de tbs – en veelplegers kunnen verlenging van hun opsluiting

aanvechten, maar van de ongeveer 350 zaken per jaar gaat driekwart over tbs. Zo'n 20 procent van de uitspraken is anders dan die van de rechtbank. 'Dat kan in het voordeel, maar ook in het nadeel van de tbs'er zijn. Bijvoorbeeld als de rechtbank de tbs met een jaar heeft verlengd en wij beslissen dat twee jaar beter is.'

Lastige inschatting

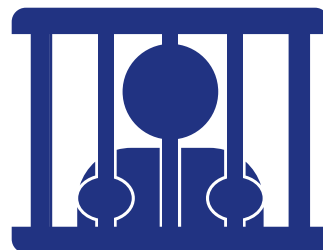
Het wordt moeilijk als stoppen met de tbs aan de orde is, zegt Van Wees. 'Als het goed gaat en de behandeling aanslaat, krijgen mensen steeds iets meer vrijheden. Dat gaat met kleine stapjes en veel begeleiding. Maar uiteindelijk komt de beëindiging een keer op tafel en moeten we een lastige inschatting

maken. Het kan zijn dat iemands enorm is opgeknapt door medicijnen. Die worden binnen de kliniek met vaste regelmaat toegediend, maar zal hij ze blijven gebruiken als we hem vrijlaten? En bij iemand die gewelddadig was in relaties kan je toch moeilijk wachten tot hij weer een vriendin krijgt om te kijken of het nu wél goed gaat.'

De kamer gebruikt een risicotaxatie-instrument, een soort scorelijst, maar daar komt alleen uit in welke risicogroep iemand valt. 'Daarna moet je het toespitsen op de persoon: zijn verleden, stoornis, netwerk enzovoort. Dat blijft mensenwerk.'

Ernstig incident

Hij heeft wel eens meegemaakt dat het misging. 'Een man zat al lang in de tbs, er zat geen schot in. Dan wordt een zorgconferentie georganiseerd met de behandelaars, experts, het ministerie en de tbs'er met zijn advocaat: kan deze

man beter worden overgeplaatst of worden geresocialiseerd? De zorgconferentie adviseerde dat laatste. Wij hebben dat nog laten onderzoeken door onafhankelijke deskundigen en hem voorwaardelijk in vrijheid gesteld. Later is hij weer ingesloten: hij had in zijn nieuwe relatie weer geweld gebruikt.'

Het kan ook heel goed gaan. Van Wees vertelt over een student die met een psychose werd opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis. 'Daar heeft hij iemand om het leven gebracht – hij dacht dat het de duivel was – en geprobeerd ook een ander te doden. Hij kreeg tbs met voorwaarden (dan word je niet gedwongen opgenomen zolang je je aan behandelvoorschriften houdt, red.), werd opgenomen en ingesteld op medicijnen. Dat ging heel goed. Na twee jaar kon hij uit de tbs. Hij werkt, studeert, heeft een woning en veel steun van zijn familie.'

'Hij bracht iemand om omdat hij dacht dat het de duivel was'

Ziekte-inzicht

De helft van de tbs'ers staat na acht jaar weer buiten, maar er zijn ook mensen van 60 of 70 die nog steeds vastzitten. Vaak is dan de stoornis zelf een belangrijk beletsel voor het slagen van de behandeling: 'Als iemand niet inziet dat hij ziek is en dus medicijnen moet slikken, kan het lang duren. Mensen met een persoonlijkheidsstoornis die een afkeer van autoriteit hebben, laten zich ook niet snel behandelen. Toch is tbs veel beter dan iemand met een stoornis lang naar de gevangenis sturen. De problematiek is vaak zo groot, je móet iets doen om het herhalingsrisico te verminderen.' •

Marije Knijff,
rechter bij de
octrooikamer in
Den Haag:

Oordelen over bakfietsen, ballonnen en beschuitjes

Marije Knijff, rechter bij de octrooi-kamer van de rechtbank Den Haag, heeft geen doorsnee werkkamer. Waar andere rechters zich over decimeters dikke papierstapels buigen, lijkt haar kantoor meer op een kledingkast. Hier liggen spijkerbroeken, daar sneakers en uit een fluweelrode zak tovert ze een pump vol zilveren glitters van het beroemde merk Louboutin tevoorschijn. ‘Het is jammer dat ze altijd maar één schoen sturen, in maat 36; die pas ik niet.’

Bij de Haagse octrooi-kamer – officieel: de sectie intellectuele eigendom – zijn papieren dossiers vaak aangevuld met spullen. ‘Deze glitterschoen hoort bij een zaak tegen Van Haren, waarin we vorig jaar uitspraak hebben gedaan’, zegt rechter Knijff. ‘Van Haren verkocht pumps met een rode zool, een kenmerk van Louboutin schoenen. Wij moesten beoordelen of Van Haren inbreuk had gemaakt op het merkrecht van Louboutin. Ja, was de conclusie.’

De octrooi-kamer behandelt alles wat onder intellectuele eigendom valt, zoals merken- en modellenrecht, kwekersrecht en auteursrecht. Voor de meeste zaken geldt dat alleen de Haagse rechtbank die mag behandelen. Octrooirecht vormt een belangrijk onderdeel. Wie iets heeft uitgevonden, kan voor 20 jaar octrooi aanvragen.

Anderen mogen die vinding dan niet zomaar namaken. Als daar conflicten over zijn, beoordeelt de rechtbank of er schadevergoeding of een verbod moet volgen.

Zitzak

Als ze langs de kamers van collega's loopt, ziet Knijff direct met welke zaak zij bezig zijn. ‘De kamer van de één staat vol met planten vanwege een kwekerszaak, op het bureau van een ander staat een knuffelbeer waarover iets gezegd moet worden. De Bunch O Balloons houdt een aantal van ons momenteel bezig. Die koppel je aan de kraan om een heleboel ballonnen tegelijk met water te vullen.’ Ze zal niet snel vergeten dat een collega over de gang rende met de Lamzac, een zitzak van Fatboy die je

met lucht moet vullen. ‘Fatboy wilde voorkomen dat een andere fabrikant een vergelijkbare zak op de markt ging brengen. Mijn

collega was het verschil tussen de zakken aan het uitvogelen.’

De rechters bijten zich de laatste tijd vast in bakfietsen en stoelen die erg op andere stoelen lijken, maar ook beschuitjes met een inkeping hebben Knijff beziggehouden. ‘Bolletje produceert die, met toestemming van de octrooihouder. Nou wilde Haust ook beschuiten verkopen met zo'n handig hapje eruit, waardoor je ze makkelijk en zonder breken uit de verpakking kunt halen. Daar kwam Bolletje tegen in het

geweer. Wij moesten beoordelen of die inkeping inventief genoeg is om beschermd te worden door een octrooi. Of is het idee zo simpel en weinig origineel dat iedereen het mag gebruiken? In dat geval kunnen wij het octrooi vernietigen.’ Dat gebeurde niet; er was terecht octrooi verleend volgens de rechters.

Specialisme

In deze kamer werken tien rechters, die – anders dan veel van hun collega's – niet om de paar jaar wisselen van sector. Dat zou een verspillende zijn van hun specialistische kennis. Soms zijn de rechters dagen bezig om een octrooi te begrijpen. ‘Je zou het niet zeggen, maar als wij een oordeel moeten vormen, komt daar heel vaak begrip

van techniek en ingewikkelde formules bij kijken’, zegt Knijff. ‘Gelukkig wilde ik vroeger arts worden en koos ik vooral bètavakken op

‘Ik stap hier in werelden waarvan ik niet wist dat ze bestonden’

school. Daar heb ik nu veel profijt van.’

Het werd een rechtenstudie, met de nadruk op civiel recht. ‘Dat ik in de intellectuele eigendomsrechten zou belanden, had ik nooit gedacht. Dit werk kwam toevallig op mijn pad, het leek me erg leuk en dat is het ook. Ik stap hier soms in werelden waarvan ik niet wist dat ze bestonden. Zo weet ik nu heel veel over cutterzuigers – dat zijn baggerschepen – en over een rubber dat wordt gebruikt om boorputten af te dekken.’ •

Christiaan Baardman, raadsheer bij het gerechtshof in Den Haag, duikt regelmatig onder in een duistere, digitale wereld. Hij is voorzitter van de cyberkamer bij het hof, die strafzaken over computercriminaliteit in hoger beroep behandelt. Daarnaast is hij coördinator van het Kenniscentrum Cybercrime, waar rechters terecht kunnen voor informatie over dit onderwerp. Baardman kan uren vertellen over botnets, het Tor-netwerk en spoofing. 'Maar ik ben een jurist, geen techneut', zegt hij. 'Toch wil ik in grote lijnen weten hoe het werkt en collega's daarover informeren. Hoe kunnen wij deze zaken anders goed beoordelen?'

Christiaan Baardman, cyberrechter in Den Haag:

**'Cybercrime
is geen
geïsoleerd
hoekje op de
misdadaadkaart'**

Computers spelen steeds vaker een rol bij misdaad. En niet alleen in high-tech crime, zoals hackers die dreigen universiteiten of gemeenten lam te leggen. Eind vorig jaar was het raak bij de Universiteit Maastricht en onlangs meldde de gemeente Hof van Twente dat haar systemen waren gehackt. Ook traditionele delicten als diefstal, oplichting, belediging en kinderlokken ('grooming') worden via de computer gepleegd.

Cybercrime komt in Nederland relatief vaak voor omdat hier veel servers staan en veel mensen op internet zijn aangesloten. 'Des te belangrijker is het dat rechters goed op de hoogte blijven van de razendsnelle ontwikkelingen op dit gebied.' Daarom startten Baardman en twee anderen in

2009 het kenniscentrum. 'Collega's vinden daar bijvoorbeeld een overzicht van de wetgeving en jurisprudentie en interessante artikelen over cybercrime en digitaal

bewijs. Want daar gaat het over in de rechtszaal: waaruit bestaat het bewijs, is dat sluitend en is het wel rechtmatig verkregen? Wil je daar als rechter een vinger achter krijgen, dan moet je weten welke vragen te stellen. En dat kan alleen met basale kennis van hoe het werkt.'

Angsten en verlangens

Cybercrime is geen geïsoleerd hoekje op de misdaadkaart, benadrukt Baardman. Rechtszaken die hij in hoger beroep voorgelegd krijgt, gaan vaak over alledaagse criminaliteit. Alleen werkt het via de computer toch net even anders. 'Grooming bijvoorbeeld, waarbij volwassenen via een chatbox proberen af te spreken met minderjarigen, was vroeger

alleen mogelijk door kinderen fysiek te benaderen. Mensen worden snel op het verkeerde been gezet doordat cybercriminelen heel geniepig inspelen op hun angsten en verlangens. Ze verzinnen elke keer iets anders. Zo leidt de uitbraak van het coronavirus tot een toename van cybercrime in de vorm van malafide websites en phishing mailtjes waarmee criminelen bijvoorbeeld je bankgegevens proberen te stelen.'

Kinderpornoverzamelaars

De computer heeft ook gevolgen voor de schaal waarop dingen gebeuren. 'Bezit van kinderporno, dat ging vroeger om een paar boekjes. Nu hebben mensen soms duizelingwekkende hoeveelheden foto's en films op hun computer staan.

Het gaat dan om verzamelaars die bepaalde series vol willen krijgen, alsof het om postzegels gaat.' Digitalisering roept nieuwe vragen op over strafbaarheid.

'Ben je strafbaar als je per ongeluk een kinderpornosite aanklikt, of is daar meer voor nodig? En wanneer wordt het via internet benaderen van minderjarigen een strafbaar feit? Zodra er concrete afspraken voor een ontmoeting zijn gemaakt, volgens de wet. Maar wat betekent dat precies? Wij verzamelen alle jurisprudentie die daarin de weg kan wijzen.'

Technische hoogstandjes

Technische hoogstandjes zoals botnets fascineren hem. 'Daarmee kunnen miljoenen computers worden ingezet om websites plat te leggen. Uit activistische motieven of bij wijze van afpersing: "Geef me een miljoen, anders

kan je een cyberaanval verwachten". Zulke technieken vinden hun oorsprong niet altijd in de criminaliteit. 'Ze worden vaak in de bovenwereld ontdekt, maar de onderwereld gaat ermee aan de haal', zegt Baardman. 'Het Tor-netwerk, dat mensen in staat stelt om vrijwel anoniem te communiceren, kennen we van dissidenten in landen met totalitaire regimes. Op die manier lopen zij geen gevaar als ze kritiek op het systeem uiten. Maar dit buiten criminelen ook uit.'

Bevoorrecht

Baardman gaat met zijn collega's geregeld naar seminars en overlegt met deskundigen van het NFI, het Team High Tech Crime van de politie en het Nationaal Cyber Security Centrum. 'De techniek ontwikkelt zich dagelijks, dus gaan wij erop uit om bij te blijven', zegt hij. 'Het is een enorme klus, maar ik vind het razend interessant. Ik voel me bevoorrecht om met zo'n technisch, dynamisch en actueel stukje van het recht bezig te zijn.' •

'De dader wordt een mens en de angst verdwijnt'

JUDITH UITERMARK LANDELIJK COÖRDINATOR MEDIATION IN STRAFZAKEN

Praat een half uurtje met strafrechter Judith Uitermark en de verhalen over bemiddeling tussen daders en slachtoffers vliegen om je oren. Over een op straat mishandelde vrouw die uit angst in vermomming naar de mediator ging, maar uiteindelijk haar hoofddoek en zonnebril afdeed. 'Want dat monster bleek ook maar gewoon een meisje te zijn.' Of over een woedende man die naar de overbuurvrouw riep: 'Ik steek je huis in de fik!'. Haar zoontje plaste daarna steeds in bed en kreeg problemen op school. 'Dat vond die vrouw het ergste, zei ze bij de mediator: dat hij haar autistische zoon zo bang had gemaakt. Toen bleek dat de buurman ook autisme had. Hij werd dikke maatjes met het jongetje.'

Uitermark studeerde af op mediation in het strafrecht toen dat in Europa in opkomst was, maar hier nog niet bestond. 'Inmiddels loopt Nederland voorop. Dat is grotendeels te danken aan de rechtbanken en de mediation-bureaus die daar zijn opgezet.' Ze nam het stokje over van de pioniers en knokte – na een succesvolle proef

bij zes rechtbanken – voor het behoud van bemiddeling in strafzaken. Nu kunnen slachtoffers overal in het land met verdachten in gesprek, als de zaak zich daarvoor leent. En dat is steeds vaker zo. 'We begonnen met lichte geschillen, maar ook bij zedenzaken, ernstige verkeersongelukken en zelfs poging tot doodslag is mediation soms heel waardevol', zegt landelijk coördinator Uitermark. De rechter en de officier van justitie kunnen allebei voorstellen om bemiddeling te proberen. 'Onze voorkeur gaat uit naar de officier; hoe eerder het gesprek, des te groter de kans op herstel.'

Zowel in 2018 als in 2019 zijn bijna 1.500 zaken voor mediation aangemeld door rechters en officieren. Als de betrokkenen samen om tafel gaan, is 80 procent achteraf blij. 'Het vergt veel moed, maar kan zó helend werken.'

Uitermark vertelt over een vrouw die altijd met haar scootmobiel naar het park ging. Totdat een jongen haar beroofde. 'Ze durfde het park niet meer in. Wég was haar dagelijkse rondje. Maar bij de mediator betuigde de dader spijt en spraken ze af dat hij twee jaar niet in het park zou komen. Zo kreeg zij haar gestolen gevoel van veiligheid terug.' •